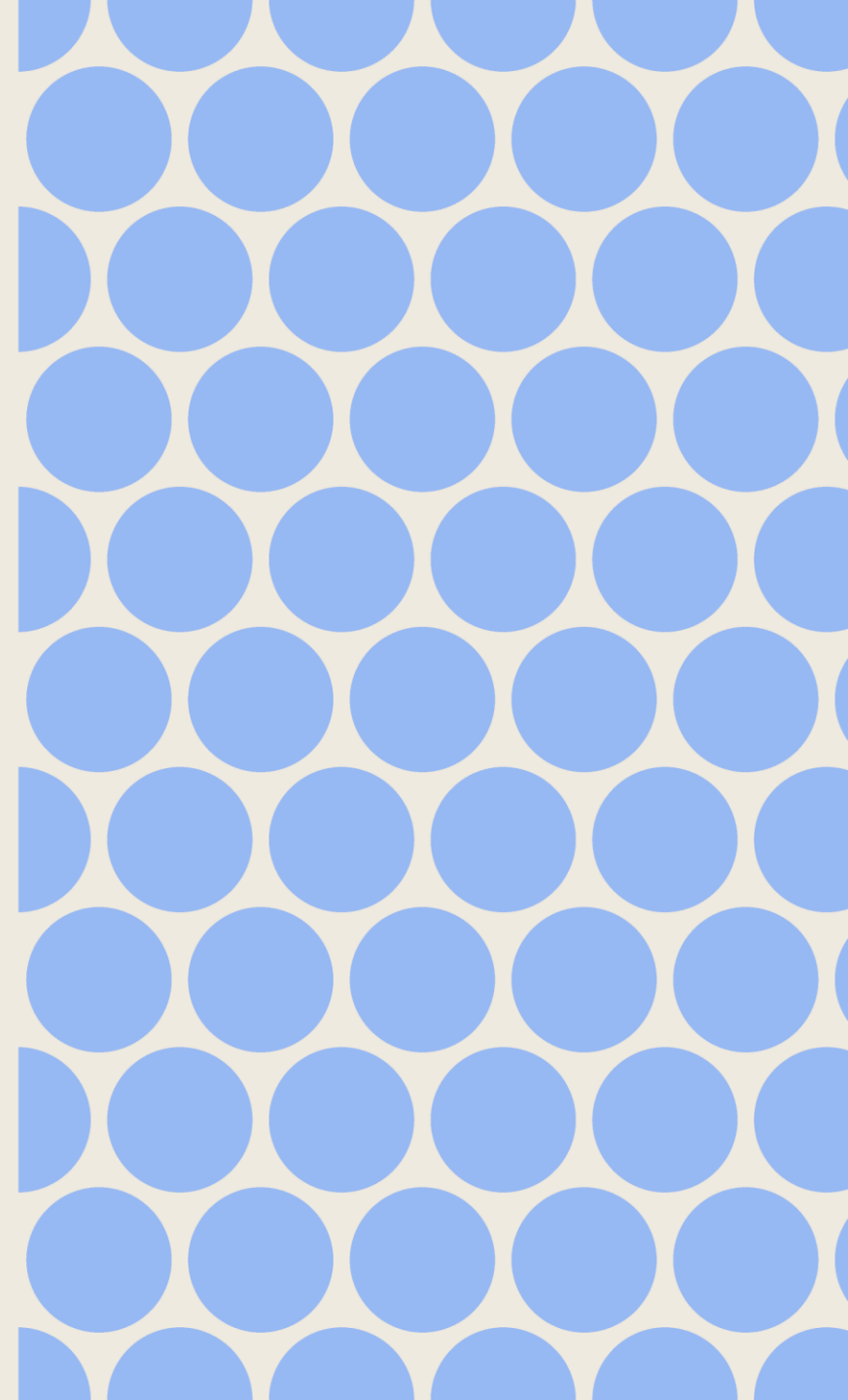

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Lainsäädäntöuudistus – sosiaalihuoltolain keskeisiä muutoksia

Virva Juurikkala
Sosiaalineuvos STM
16.11.2023

Tässä esityksessä

- Nostoja mielenterveys- ja päihdepalvelulainsäädännön uudistuksen keskeistä sisällöistä sosiaalihuoltolaissa (ja lyhyesti myös terveydenhuoltolain osalta)
 - Yhteiset palvelut –säätely
 - Terveydenhuoltolain keskeisiä muutoksia päihde- ja mielenterveyshoidon osalta
 - Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyön yleiset ja erityiset palvelut
 - Sosiaalihuollon mielenterveystyö ja mielenterveystyön palvelut
- Iäkkäiden henkilöiden palvelu-uudistuksen II –vaiheen muutoksista sosiaalihuoltolakiin
 - Kotiin annettavat palvelut
 - Asumispalvelujen muutokset

Mielenterveys- ja päihdelainsäädäntö uudistui 1.1.2023 alkaen

- Mielenterveyslakiin ja päihdehuoltolakiin jäi vain tahdosta riippumatonta hoitoa koskeva sääntely, muu mielenterveys- ja päihdepalveluja koskeva sääntely sosiaalihuoltolaissa ja terveydenhuoltolaissa.
- Tavoitteena:
 - Parantaa palveluja erityisesti parantamalla mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalvelujen saatavuutta, laatua ja tarpeen mukaisuutta ja vahvistamalla asiakkaan oikeuksia saada näitä palveluja yhdenvertaisesti kaikissa ikäryhmissä.
 - Selkeyttää sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä mielenterveys- ja päihdepalveluissa ja vahvistaa niiden yhteensovittamista.
 - Turvata palvelujen kokonaisuus ja siten myös vähentää tahdosta riippumattoman hoidon käyttöä.
 - Integroida mielenterveys- ja päihdepalvelut lähemmin osaksi muuta sosiaali- ja terveydenhuoltoa.

Sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain yhteisiä muutoksia

- Muu riippuvuuskäyttäytyminen näkyviin lakiin päihteiden ongelmakäytön lisäksi (toiminnalliset riippuvuudet).
- Mielenterveyden edistäminen ja ehkäisevä päihdetyö näkyviin kumpaankin lakiin.
- **Yhteiset palvelut –sääntelyn** täsmentäminen => uusi 2 a § sosiaalihuoltolakiin ja 8 a §:n täsmentäminen terveydenhuoltolakiin.
 - Sosiaalihuoltolain säännöksiä on sovellettava tuen tarpeita vastaavien sosiaalihuollon palvelujen antamisessa ja terveydenhuoltolain säännöksiä lääketieteellisen tarpeen mukaisen terveyden- ja sairaanhoidon antamisessa.
 - **Tarkoituksena, että valittavan lainsäädännön ja sitä seuraavat menettelytavat ratkaisi annetun palvelun sisältö eikä se, miten palvelu on hallinnollisesti organisoitu.**
 - Jokaisella ammattilaisella on oltava ymmärrys, kumpaan kokonaisuuteen kuuluvaa palvelutehtävää omassa työssä toteutetaan ja toimia siihen liittyvän sääntelyn mukaisesti.
 - Tavoitteena palvelujen yhteensovittamisen parantaminen selkeyttämällä rooleja ja vastuita.
 - Perusteluissa esimerkkejä palvelujen sisällöistä, joissa on esiintynyt epäselvyyttä.

Päihde- ja riippuvuushoito

- Terveydenhuoltolain 28 §:n otsikon muutos.
- Palvelujen monimuotoisuus, esim. liikkuva ja kotiin vietävä päihdehoito.
- Hoidon jatkuvuus siirtymävaiheissa, esim. laitoksesta avohoitoon siirryttäessä.
- Tarkentavia lisäyksiä pykälään:
 - Potilaan tarvitseman terveyden- ja sairaanhoidon kokonaisuuden turvaaminen.
 - Hoitoa toteutettava myös perusterveydenhuollon ja erikoissairanhoidon yhteistyönä.
- Kiireellisen hoidon (50 §) täsmentäminen.
 - Kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan myös päihteiden käytöstä johtuvaa välitöntä vieroitushoidon tarvetta.
- Työnohjauksen laajennus päihde- ja riippuvuushoitoon.

Mielenterveyden hoito

Päihde- ja riippuvuushoito

Toimivana kokonaisuutena:

- sosiaalihuolto
- Mielenterveyden edistäminen

- Ohjaus ja neuvonta, psykososiaalinen tuki
- Häiriöiden ehkäiseminen, tutkimus, hoito ja lääkinällinen kuntoutus monimuotoisina palveluina

Perusterveydenhuolto ja muu perustaso, ml. päihdeyksiköt

- Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyö
- Hoidon jatkuvuus
- Terveiden- ja sairaanhoidon kokonaisuus

Erikoissairaanhoido, ml. päihdeyksiköt

Yliopistolliset sairaalat,
ml. päihdeyksiköt

Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyö

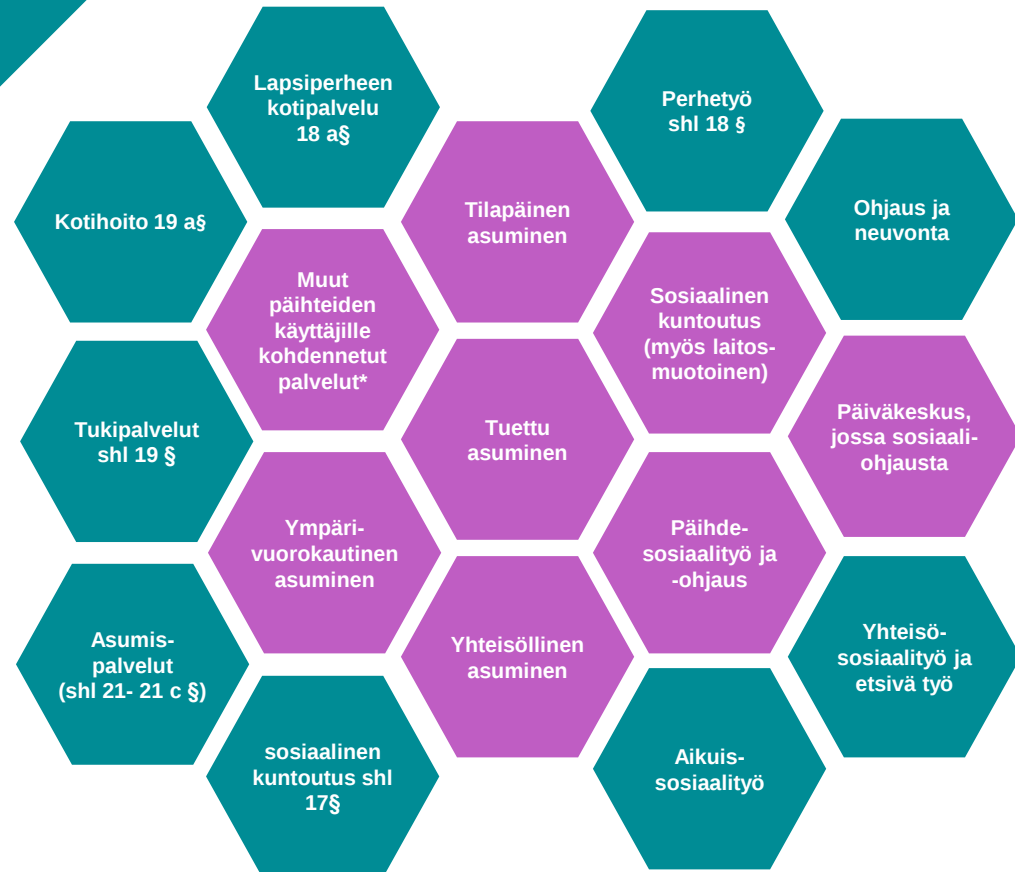

- Sosiaalihuoltolain olemassa olevaa päihdetyön pykälää (24 §) täydennetty ja täsmennetty. Pykälä kuvaa sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyön kokonaisuutta.
- **Uutena pykälänä 24 a § *Päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut:***
 - Tarkoitetaan päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä johtuvaan tuen tarpeeseen *kohdennettuja palveluja*.
 - Sellaisina on järjestettävä *ainakin sosiaalityötä, sosiaaliohjausta, sosiaalista kuntoutusta ja asumispalveluja* (tarpeen mukaan avo- tai laitospalveluina).
 - Päihde- ja riippuvuustyön erityisiä palveluja tulee sovittaa yhteen päihde- ja riippuvuushoidon kanssa 2 a §:n mukaisesti.
- **Uutena pykälänä 24 b § *Päiväkeskus päihdetyön erityisenä palveluna*** (voimaan 1.7.23)
 - Hyvinvointialueen on järjestettävä päihteitä ongelmallisesti käyttäville henkilöille päiväkeskuspalvelua, jossa perustarpeisiin vastaamisen lisäksi tarjotaan sosiaaliohjausta.
 - Palvelua tulee järjestää myös päihtyneille ja siinä on oikeus asioida nimettömänä.

Päihdetyön kokonaisuus sosiaalihuollossa; yleiset ja erityiset palvelut

Sosiaalihuollon päihde-
ja riippuvuustyön yleiset
palvelut (shl 14 §)

Päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta
riippuvuuskäyttäytymisestä johtuvaan tuen
tarpeeseen kohdennetut palvelut
(shl 24 a§)

Lainsäädäntö tarkentaa päihde- ja riippuvuustyön palvelukokonaisuutta hyvinvointialueilla

Tavoite:

Tuoda palvelut lähemmäksi muuta sosiaalihoitoa ja terveydenhoitoa ja kiinteäksi osaksi niitä.

Keskeistä:

- Oikeus kaikkiin tarvittaviin sosiaalipalveluihin
- Terveyden- ja sairaanhoidon kokonaisuus
- Palvelujen yhteensovittaminen

Sosiaalihuollon mielenterveystyö (25§) ja mielenterveystyön palvelut (25 a§)

- Mielenterveystyön pykälää (25§) täsmennetty ja täydennetty-> kuvaa sosiaalihuollon mielenterveystyön kokonaisuutta (=ohjaus ja neuvonta, yleiset palvelut, kohdennetut palvelut, psykososiaalinen tuki ja sen yhteensovittaminen)
- **Uusi pykälä 25 a § Mielenterveystyön palvelut.**
- Tarkoitetaan erityisesti psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä johtuvaan tuen tarpeeseen kohdennettuja palveluja.
- Sellaisina on järjestettävä ainakin asumispalveluja, sekä niiden yhteydessä annettavaa sosiaaliohjausta, sosiaalityötä ja sosiaalista kuntoutusta.
- Sosiaalihuollon mielenterveystyön palvelut täydentävät muita 14 §:ssä tarkoitettuja yksilön mielenterveyden tukemiseksi tarvittavia palveluja.

Tukipalvelut shl 19 §

- Kotiin annettavat palvelut jakautuvat tukipalveluihin ja kotihoitoon, johon voi kuulua myös asiakkaan tarvitsema kotisairaanhoido.
- Kotipalvelu-termiä käytetään enää lapsiperheiden kotipalvelusta, joka on oma palvelunsa.
- Tukipalveluiden rooli iäkkäiden ensimmäisenä, toimintakykyä tukevana palveluna täsmentyy, kun tukipalvelut ovat omana palvelupykälänään
- Tukipalveluina voidaan järjestää muun muassa siivous-, ateria- ja asiointipalveluja.
- Tukipalveluja järjestetään henkilölle, joka tarvitsee niitä sillä perusteella, että hänen toimintakykynsä on alentunut korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn perusteella.
- Lisäksi tukipalveluja järjestetään henkilölle, joka tarvitsee niitä erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella.

Sosiaalihuollon asumispalvelut

- Tilapäinen asuminen (21 §)
 - Tilapäistä asumista järjestetään henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee asumisensa järjestämisessä hyvinvointialueen lyhytaikaista, kiireellistä apua.
- Tuettu asuminen (21 a §)
 - Tuetulla asumisella tarkoitetaan itsenäistä asumista, jota tuetaan sosiaaliohjauksella.
 - Tuettua asumista järjestetään henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee hyvinvointialueen apua tai tukea itsenäiseen asumiseen tai itsenäiseen asumiseen siirtymisessä.
- Yhteisöllinen asuminen (21 b §)
- Ympäri vuorokautinen palveluasuminen (21 c §)

Yhteisöllinen asuminen (SHL 21 b §)

- Korvasi entisen ns. tavallisen palveluasumisen
- Sisältö:
 - esteetön, turvallinen asumisyksikkö, jossa asiakkaan käytössä tarpeitaan vastaava huoneisto ja
 - tiloissa tarjolla sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa (→ "yhteisöllisyys")
 - Myös entiseen "tavalliseen palveluasumiseen" on sisältynyt velvoite järjestää asiakkaalle sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut.
- Muut asiakkaan tarvitsemat palvelut järjestetään erikseen
 - Esimerkiksi sosiaaliohjaus, sosiaalinen kuntoutus tai kotihoito
 - Esimerkiksi henkilöille, joilla on mielenterveyteen tai päihteiden käyttöön liittyvä toimintakyvyn alenema, yhteisöllinen asuminen voi olla välivaihe siirtymisessä itsenäiseen asumiseen.
 - Asiakkaan tarpeen mukaiset muut palvelut voi tuottaa yksi tai useampi muu palveluntuottaja kuin yhteisöllisen asumisen tuottaja
 - On kuitenkin yhä mahdollista myös palkata yksikköön oma henkilökunta, joka tuottaa yhteisöllisen asumisen lisäksi myös asiakkaan muut tarpeen mukaiset palvelut. Silloinkin henkilöstön määrä perustuu asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin eikä toimintayksikkökohtaiseen mitoittamiseen

Yhteisöllisen asumisen (21 b §) toteuttaminen (1/2)

- Yhteisöllinen asuminen on hyvinvointialueen järjestämisvastuulla oleva sosiaalipalvelu: palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelma, hallintopäätös
- Hyvinvointialue vastaa siitä, että yhteisöllisessä asumisessa tarjotaan säännöksessä tarkoitettu asuminen ja sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa ja että asiakkaan tarvitsemat muut palvelut järjestetään asiakassuunnitelman ja siihen perustuvan päätöksen mukaisesti.
 - Asumisen järjestäminen on mahdollista joko hyvinvointialueen omissa tiloissa tai ostopalveluna.
 - Jos asuminen järjestetään ostopalveluna, sosiaalista kanssakäymistä edistävän toiminnan tuottamisesta asumisyksikön tiloissa voi vastata asumista tuottava toimija tai toinen palveluntuottaja.

Yhteisöllisen asumisen (21 b §) toteuttaminen (2/3)

- Hyvinvointialue palvelun järjestäjänä on vastuussa siitä, että asiakas saa hänelle myönnetyt palvelut.
- Kukin palveluntuottaja vastaa itse antamastaan palvelusta.
- Hyvinvointialue voi huolehtia asiakkaan palvelukokonaisuudesta esimerkiksi omatyöntekijän avulla. Asiakkaalla tulee sosiaalihuoltolain 42 §:n mukaan olla omatyöntekijä.
- Lailla ei muuteta voimassa olevia yksityisten palveluntuottajien lupa- tai ilmoitusvelvollisuuksia.
- Yhteisöllinen asuminen ei ole luvanvaraista palvelua (SospaL 7 § 3 mom).
- Yksityisten sosiaalipalvelujen valvonta kohdistuu asumisyksikön tilojen asianmukaisuuteen sekä sosiaalista kanssakäymistä edistävään toimintaan

Palvelulainsäädännön kehittäminen jatkuu

- Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan päivitys tulossa (alkuvuodesta?)
- Hallitusohjelman mukaisesti tällä hallituskaudella tullaan käynnistämään sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain kokonaisuudistukset
 - Ennalta ehkäisyn vahvistaminen
 - Palvelujen saatavuuden, jatkuvuuden ja integraation vahvistaminen
 - Palvelujärjestelmän selkeyttäminen
 - Vaikuttavuuden ja kustannusvaikuttavuuden lisääminen
 - Varautumisen ja valmiuden parantaminen

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Kiitos mielenkiinnosta!

Lisätietoa:

- Ohje mielenterveys- ja päihdelainsäädännön muutoksista : <https://stm.fi/ohjeet-ja-suositukset>

-Kysymyksiä ja vastauksia:

<https://stm.fi/mielenterveys-ja-paihdelainsaadannon-uudistus>